

УДК 333.43:631.11

Чайківський І.А.,
генеральний директор
Корпорація «Агропродсервіс»**МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**Chaikivskiy I.A.,
the general director of the corporation "Agroprodservice"**MECHANISMS TO ENSURE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF
AGRICULTURAL ENTERPRISES**

Постановка проблеми. Проблема формування механізмів економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери вітчизняної економіки в контексті раціонального використання та відтворення природних ресурсів аграрної сфери займає важливе місце в аграрній економічній науці, при цьому складові механізми дають можливість глибше зрозуміти сутність його функціонування.

Період системної суспільної трансформації аграрного сектора в Україні має закласти підґрунтя для збалансованого комплексного розвитку підприємств, галузей і країни в цілому. Важливе місце в цьому процесі займає проблема забезпечення сталого розвитку підприємств аграрної сфери вітчизняної економіки та механізмів його забезпечення. Основними інструментами досягнення цієї мети є забезпечувальні механізми соціально-економічного зростання й екологічного розвитку.

Виявлені негативні тенденції і проблеми розвитку сільськогосподарських підприємств, які загострилися саме в трансформаційний період, зокрема поглиблення економічних, соціальних, демографічних, екологічних диспропорцій, потребують комплексного дослідження і вирішення для забезпечення збалансованого розвитку на основі довгострокового зростання при узгодженні загальнодержавних та підприємницьких інтересів.

За сучасних умов пріоритетними стають якісні характеристики виробництва, в першу чергу, – рівень взаємозалежності економічної динаміки, соціального та екологічного поступу, яка відображає політику сталого розвитку підприємства. Системне формування засад довгострокового економічного зростання аграрних підприємств та нової якості життя в Україні вимагає поглибленої теоретичної розробки сучасних концептуальних підходів та механізмів, які дадуть змогу практично реалізувати ідею їх сталого розвитку, що є провідною для національної економічної стратегії.

Таким чином, становлення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на засадах сталого розвитку обумовлює актуальність та прикладну значущість досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми взаємодії економіки та екології, формування наукових основ сталого розвитку знайшли відображення в працях відомих учених-економістів: О. Балацького, В. Вернадського, Б. Данилишина, М. Долішнього, С. Дорогунцова, Г. Іваницької, О. Кашенко, Л. Мельника, Є. Мішеніна, В. Паламарчука, С. Подолинського, В. Трегобчука, Г. Черевка та ін. Питання економічного механізму відтворення і раціонального використання природних ресурсів в аграрній сфері досліджували В. Борисова, П. Борщевський, І. Лукінов, О. Онищенко, Г. Підлісецький, П. Саблук, Р. Тринько, М. Федоров, О. Царенко, А. Чупіс, В. Шиян, А. Юзефович, В. Юрчишин та ін. Однак в умовах подолання наслідків світової фінансової кризи та в контексті концепції сталого розвитку вдосконалення та визначення складових механізму економічного забезпечення раціонального використання природних ресурсів в аграрній сфері потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності сталого розвитку аграрної сфери як основи конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та обґрунтування його забезпечувальних механізмів.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Сталий розвиток», який став макрометою світової економічної системи, вперше з'явився у 1987 році у «Брунтлендській доповіді» Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку. За своїм значенням сталий розвиток (від англ. sustainable development - рівновага, що постійно підтримується, допустима, збалансована рівновага) - це розвиток, при якому досягається забезпечення життєвих потреб сучасного людства і прийдешніх поколінь [4; 6].

Концепція сталого розвитку передбачає певні обмеження в експлуатації природних ресурсів, але ці обмеження не є абсолютними, а відносні і пов'язані із сучасним рівнем техніки і соціальної організації, а також із здатністю біосфери справлятися з наслідками людської діяльності. Необхідно наголосити на тому, що вибір терміну «розвиток», а не «зростання» є не випадковим. Термін «зростання» частіше пов'язують з поняттям «економічне зростання», що зводиться загалом до збільшення національного доходу на душу населення, тоді як термін «розвиток» охоплює й інші

складові: якість природного середовища, рівень здоров'я, освіти і життя людей, якість роботи, соціальну стабільність тощо [2; 6; 7].

Сталий розвиток аграрної сфери – це процес оптимізації рівня аграрного виробництва, збереження та відновлення якісних параметрів аграрного навколишнього середовища та покращення показників соціального статусу сільського населення за умов зміцнення продовольчої та екологічної безпеки держави. Тобто, існує взаємозв'язок між сталим розвитком аграрної сфери і конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств. В аграрному секторі будь-які нові товари, технології, методи і механізми, які необхідні для того, щоб галузь та її суб'єкти господарювання були конкурентоспроможними є реальними засобами підвищення екологічної стійкості навколишнього середовища.

Таким чином, сталий розвиток аграрної сфери - це спроможність аграрного сектора і суб'єктів його господарювання за рахунок мобілізації своїх внутрішніх резервів створити таку раціональну структуру виробництва, яка б при прояві випадкових зовнішніх впливів сприяла пом'якшенню несприятливих наслідків і одержанню мінімальних відхилень від сформованої тенденції розвитку.

В системі сталого розвитку аграрної сфери і відповідно сільськогосподарських підприємств центральним питанням є раціональне використання природних ресурсів, яке забезпечується використанням організаційно-управлінських, техніко-технологічних та фінансово-економічних, механізмів.

У визначеннях сталого розвитку в контексті аграрного розвитку, сформульованих у матеріалах сесії Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) в Римі в 1996 році, зазначається, що головним завданням Програми сталого сільського господарства та сільського розвитку є підвищення рівня виробництва продуктів харчування та забезпечення продовольчої безпеки. Для вирішення цього завдання необхідно підтримувати освітні ініціативи, стимулювати використання економічних інновацій і сприяти розвитку нових технологій, забезпечуючи у такий спосіб стабільний доступ до продуктів харчування, відповідно до потреби людини в поживних елементах; доступ до них для бідних груп; розвиток товарного виробництва; скорочення безробіття та підвищення рівня доходів в цілях боротьби з бідністю; управління природними ресурсами та захист навколишнього середовища [2; 6].

Український науковець О.Л. Попова розглядає сталий розвиток в контексті розвитку агросфери та визначає його як системні, орієнтовані на інтереси і потенціал людини, соціуму й суспільства загалом адаптивні за природою та якісні за суттю цілеспрямовані зміни, що супроводжуються підвищенням еколого-економічної ефективності, соціально-економічної прогресивності та екологічної стійкості як щодо попередніх інваріантних станів, так щодо досягнення раціональних моделей сталості на різних етапах еволюційного розвитку [7].

Викладене дозволяє зробити висновки, що сталий розвиток аграрного сектора варто розглядати як здатність суб'єктів господарювання безперервно та динамічно підтримувати раціональну пропорційність між чинниками відтворення та необхідні темпи його розвитку в умовах невизначеності та мінливості зовнішнього середовища з метою постійного задоволення потреб населення у продуктах харчування і товарах народного споживання, що виробляються з сільськогосподарської сировини як в теперішньому часі, так і в майбутньому, враховуючи при цьому відповідальність щодо створення необхідних соціальних умов і попередження забруднення навколишнього середовища.

Зважаючи на різноманітність тлумачення поняття сталого розвитку аграрного сектора, його суть можна трактувати через призму комплексного узагальнення таких його складових як: сталий економічний розвиток, сталий екологічний розвиток та сталий соціальний розвиток. Поняття сталого розвитку аграрного сектору в цілому нерозривно пов'язано із зростанням таких чинників, як: виробництво продуктів харчування, раціональне використання економічних та інтелектуальних ресурсів, підвищення якості життя сільського населення, збалансоване використання природних ресурсів [1; 3].

Основними критеріями сталого розвитку є зростання обсягів виробництва безпечних продуктів харчування з метою задоволення потреб у них населення, забезпечення економічної ефективності виробництва, котра дасть можливість стимулювати розширене відтворення. Соціальна складова сталого розвитку включає підвищення рівня і якості життя селян, стабілізацію демографічних та міграційних процесів.

Ефективність функціонування механізмів використання природних ресурсів визначається системою показників і критеріїв за кожною цільовою підсистемою. Функціональні підсистеми, або елементи механізму реалізують економічні методи управління, використання яких сприяє досягненню поставлених цілей. До них варто віднести планування, прогнозування, регулювання, ціноутворення, інвестування, кредитування, оподаткування, страхування, аналіз і облік. Ці елементи були присутні в системі управління економікою в умовах планового господарювання, але в даний час їхню сутність призначення необхідно переосмислити. В структурі підсистеми забезпечувальних механізмів доцільно використовувати систему оцінюючих показників і критеріїв, правове, нормативне та інформаційне забезпечення [5; 8].

З метою раціонального використання забезпечувальних механізмів сталого розвитку необхідно проводити оцінку впливу факторів на навколишнє середовище, тобто здійснювати процедуру врахування екологічного фактора на ранньому етапі прийняття господарських та управлінських рішень

з метою зведення до мінімуму значної шкідливої дії останніх на компоненти навколишнього середовища. Така оцінка є однією з форм охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування, в сучасних умовах, а ця процедура є інструментарієм попередження можливого негативного впливу на компоненти навколишнього середовища на стадії планування діяльності і використовується не тільки стосовно виробничої діяльності, але й для нових речовин, матеріалів тощо, що можуть використовуватися у виробництві й бути екологічно небезпечними. Сутність терміну «вплив» означає «будь-які наслідки запланованої діяльності для навколишнього середовища, включаючи здоров'я та безпеку людей, флору, фауну, ґрунт, повітря, воду, клімат, ландшафт [2; 7].

Нами сформована структурна модель сталого розвитку аграрного сектора економіки і його забезпечувальних механізмів (рис. 1).

Рис. 1. Структура забезпечувальних механізмів сталого розвитку суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки

Джерело: розробка автора

Як видно з рис.1, сталий розвиток аграрного сектора економіки базується на економічному, екологічному та соціальному розвитку та забезпечується відповідними механізмами. Основними складовими механізмів економічного розвитку є: дотримання економічних законів розвитку; збалансований розвиток виробничого потенціалу; оптимізація виробничих і розподільних відносин. Механізми екологічного розвитку включають: дотримання природних законів розвитку; використання ресурсозберігаючих технологій; забезпечення безвідходного виробництва. Механізми соціального розвитку вирішують питання: всебічного розвитку людського капіталу; повної зайнятості і солідарної відповідальності; високого рівня добробуту і якості життя.

Отже, на шляху до сталого розвитку аграрного сектору, ґрунтуючись на трьох складових (економічній, екологічній та соціальній), є необхідність досягнення балансу між соціальними, екологічними затратами при економічно вигідній господарській діяльності. Зокрема, соціальні затрати спрямовані на досягнення певних матеріальних і нематеріальних благ. Екологічні затрати мають на меті недопущення забруднення навколишнього середовища та сприяють переходу від невідновлювальних до відновлювальних ресурсів, запровадження технологічних процесів, які б мали мінімальний негативний вплив на довкілля.

Обґрунтовуючи забезпечуючі механізми сталого розвитку, необхідно враховувати, що аграрне виробництво характеризується великою залежністю від природно-кліматичних умов, використанням землі як обмеженого ресурсу, слабким розвитком інфраструктури, низьким рівнем оплати праці та недостатнім захистом від ризиків тощо. Сукупність таких факторів спричиняє меншу стійкість аграрного сектора в порівнянні з іншими секторами національного господарства. Також цю думку підтверджує і те, що земля є обмеженим ресурсом з різними вихідними характеристиками, що створюють різні потенційні можливості

виробництва продукції на одиницю затрачених ресурсів. Виходячи з різноманіття діючих на аграрний сектор факторів, їх умовно можна поділити на дві групи: зовнішні та внутрішні.

Визначальну роль у формуванні сталого розвитку аграрного сектора відіграють такі зовнішні фактори: доступність ресурсів; конкурентне середовище; розвиненість внутрішнього попиту; державна підтримка; масштаби та розвиненість ринків збуту; інституційне середовище; державна науково-технічна політика; інвестиційний клімат; цінова і податкова політика; природні умови; стан навколишнього середовища та природних ресурсів; коопераційно-інтеграційні зв'язки в агропродовольчій системі; соціальний розвиток села; зовнішньоекономічні умови. Дана група факторів є однією із найважливіших умов функціонування аграрного сектора, зокрема тому, що прямо впливає на ефективність діяльності суб'єктів господарської діяльності та регулює внутрішні чинники, стимулюючи або стримуючи їх.

Вплив внутрішніх чинників більшою мірою залежить від управлінського фактора, а саме: наявністю висококваліфікованих керівників, які здатні приймати оптимальні управлінські рішення, використовуючи кращі світові надбання, сучасні технології для того щоб модернізувати і диверсифікувати виробництво, ефективно використовувати ресурсний потенціал, адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища. На сталий розвиток аграрного сектора також впливають і такі внутрішні фактори як розміщення, спеціалізація та концентрація сільськогосподарського виробництва; потенціал економічних та інтелектуальних ресурсів; внутрішня інфраструктура; якість і конкурентоспроможність продукції; організаційно-господарські форми підприємства; організація виробництва й управління; інвестиційно-інноваційна активність; облік і реагування на коливання попиту, пропозиції та цін на ринку; наявність резерву потужностей, ресурсів, сільськогосподарської сировини; мотивація праці [2; 6; 7].

Варто зазначити, що аграрний сектор як складна виробнича система буде функціонувати стійко, якщо всі фактори виробництва будуть збалансовані, якщо соціально-економічна й аграрна політика супроводжується правовим і фінансовим забезпеченням. З іншого боку, система буде нестійкою, якщо чинники виробництва залишатимуться розбалансованими, а рівень використання ресурсного потенціалу невисоким.

Загальний кінцевий результат функціонування підприємницьких структур як системи виробничих інституцій агросектору при цьому проектується на перспективу, уособлюючи стабільність національної продовольчої безпеки та стабільне утримання висококонкурентних позицій на глобальному ринку.

У цьому контексті основним важелем сталого розвитку аграрного сектору є конкурентоспроможність. Вона передбачає створення системи стандартів якості продуктів харчування. Підприємства, що випускають неконкурентоспроможну продукцію, використовують застарілі технологічні процеси не матимуть успіху в довготривалій перспективі [3; 5]. Тому їх слід перепрофілювати згідно кращих світових традицій у підприємства з використанням новітніх технологій, надавати інвестиційну підтримку, а також розвивати систему страхування та запроваджувати стимулювання випуску екологічно безпечної сертифікованої продукції, яка б відповідала світовим стандартам.

Практична реалізація концепції сталого розвитку аграрного сектора потребує визначення пріоритетів, котрі б враховували економічні інтереси з позицій соціальної та екологічної відповідальності суб'єктів господарської діяльності. В даному контексті можна виділити такі пріоритети:

- формування взаємопов'язаного, комплексного підходу на шляху до економічного, екологічного та соціального розвитку;
- запровадження раціонального та екологічно безпечного землекористування. Дане поняття охоплює багато аспектів, таких як: охорона та відтворення родючості, збільшення гумусу, дотримання технологічних особливостей обробітку землі, зниження забруднення нітратами, пестицидами, важкими металами та іншими шкідливими речовинами, які потрапляють у ґрунт;
- природно-просторова організація використання ресурсів, яка має на меті забезпечити належні умови для раціонального використання потенційних ресурсних можливостей без порушення екологічної рівноваги для окремих адміністративно-територіальних одиниць та держави загалом;
- оптимальне поєднання приватних інтересів із суспільними в сфері відтворення природних ресурсів [3; 7; 8].

Водночас, наявність багатьох пріоритетів зумовлює необхідність дотримання системного підходу у їхній реалізації.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновки, що сталий розвиток досягається, якщо протягом тривалого часу забезпечується в єдності та взаємодії відтворення виробничого потенціалу, людських ресурсів та природного середовища. Вирішальну роль у сталості аграрного сектора та його окремих галузей є врахування та коригування впливів зовнішніх та внутрішніх факторів. Особливо це стосується аграрного сектора економіки, безпосередньо пов'язаного із використанням природних ресурсів.

Для переходу на принципи сталого розвитку необхідними є економічні реформи, стратегічним напрямом яких має стати посилення їх соціально-екологічної спрямованості, що реалізується через вирішення наступних основних завдань: покращання соціально-економічних та виробничих умов праці; підвищення реальних доходів населення на базі державного регулювання заробітної плати та

пенсійного забезпечення; зростання освітнього і культурного рівня населення; створення сприятливих умов для охорони здоров'я, материнства і дитинства [2; 7].

Виходячи з безумовного пріоритету розвитку людини, необхідності полегшення тягаря економічних реформ і водночас забезпечення їх підтримки з боку широких верств населення, держава повинна забезпечувати зайнятість працездатного населення та підтримувати непрацездатні верстви. Важливим є також забезпечення безкоштовних базових медичних послуг та гарантування отримання безоплатної освіти.

Зміни в соціально-економічній сфері та екології потребують реформування суспільно-політичної системи й адекватних інституційних перетворень, що покликані забезпечити соціальну стабільність держави. Одним з найближчих завдань у цій галузі є забезпечення прав і свобод громадян, що здійснюється в рамках формування відкритого суспільства. Таке суспільство покликане забезпечити посилення ролі основних груп населення в формуванні соціально-економічних перетворень за умови існування правової держави та ринкового господарства.

Першочерговим завданням трансформації українського суспільства при переході до сталого розвитку є активізація найширших верств населення, їх творча участь у здійсненні реформ. Основним важелем виступає демократизація суспільних відносин, що є вагомим компонентом перехідного процесу [2, ст.33].

Важливою ознакою розвитку процесу демократизації в Україні є підвищення ролі неурядових організацій, які являють собою авангард подальшого руйнування монополізму в політиці, управлінні, соціальній та екологічній організації суспільства, формуванні держави відкритого демократичного типу.

Перехід до сталого розвитку повинен відбуватися в рамках раціонального поєднання ефективного функціонування ринкової системи та державного регулювання економіки, шляхом координації дій у всіх сферах життя суспільства, переорієнтації суспільно-політичних відносин, соціальних, економічних, екологічних і політичних інститутів держави.

Реалізація цілей сталого розвитку перш за все пов'язана з активною структурною політикою в сфері матеріального виробництва. Вона полягає в створенні високорозвиненого народногосподарського комплексу і відповідає вимогам ринкового господарства і екологічної безпеки. Екологічно орієнтована структурна політика держави має реалізовуватись через цільові комплексні програми [1; 2; 7]. На їх базі потрібно досягти збалансування виробництва й споживання, а також видової, технологічної, галузевої, відтворювальної і територіальної структури продуктивних сил. Основою структурної політики держави мають стати: побудова соціально орієнтованої ринкової економіки, що дозволить забезпечити належний рівень життя населення; екологізація виробництва, зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище і матеріалоемності, перехід на нові методи антропогенної діяльності, в основу яких покладено екологічно безпечні технології; підвищення рівня збалансованості економіки за рахунок переорієнтації виробництва засобів виробництва на задоволення потреб населення [2; 7].

Сталий розвиток потребує формування ефективного виробництва в поєднанні із зміною структур споживання, в першу чергу — в промисловості, аграрному секторі, енергетиці. Це дозволить забезпечити економічне зростання при одночасному зменшенні витрат енергії, сировини і відходів.

Формуванню основ сталого розвитку сприятиме стабільне енерго- та ресурсозбереження. Воно виступає як передумова пошкваллення та піднесення розвитку промисловості, механізм для ефективного та економного використання палива й енергії. Основними напрямками розв'язання проблем енергозбереження є:

- розробка та впровадження механізмів економії енергії, в тому числі вдосконалення цінової політики;
- модернізація, реконструкція і заміна технологій, що сприятиме зменшенню енерговитрат;
- ефективне використання власної бази енергоресурсів.

Одним з основних завдань і передумов сталого розвитку є формування належних умов для забезпечення сталого використання природно-ресурсного потенціалу в інтересах сучасного і майбутніх поколінь. Воно передбачає проведення таких заходів: скорочення до оптимальних обсягів виробництва і споживання природних ресурсів; оптимізація співвідношення між виробництвом засобів виробництва і предметів споживання, що має поряд з екологічним також і важливе соціально-економічне значення; формування ефективної інвестиційної політики, спрямованої на розробку, освоєння та використання природо- і ресурсозберігаючих, маловідходних та безвідходних технологій, виробництво екологічно безпечних видів продукції [2; 7].

Значна питома вага земельних ресурсів визначає необхідність збалансованого розвитку агропромислового напрямку економіки, збереження та раціонального використання земельних ресурсів.

Для успішного вирішення зазначених завдань потрібно зменшити розораність земель та підвищити родючість ґрунтів, одночасно припинивши їх деградацію. Необхідним також є досягнення екологічно збалансованого співвідношення угідь в зональних системах землекористування. Потрібно якомога швидше оптимізувати і підвищити ефективність використання та охорони земельних ресурсів України.

Серед зазначених забезпечувальних механізмів до нововведення відноситься «Корпоративна соціальна відповідальність». Різноманіття підходів до розуміння корпоративної соціальної відповідальності знайшло своє відображення у роботах П. Друкера, Ф. Котлера, М. Крамера, М. Портера, М. Фрідмана, Е. Фрімен, Ю. Благова, А. Горошилова, М. Кормакова та багатьох інших. В основу корпоративної відповідальності покладено ідеї, які є продовженням концепції сталого розвитку, тобто те, що підприємство у своїй діяльності відповідає не лише перед сучасним, але й перед майбутніми поколіннями. Саме тому воно повинно контролювати як економічні, так і соціальні та екологічні показники своєї діяльності.

Корпоративна соціальна відповідальність - це філософія поведінки господарюючого суб'єкта і концепція здійснення своєї діяльності з державою, підприємствами - контрагентами та іншими представниками бізнесу з акцентами на такі орієнтири: виробництво якісної продукції та надання якісних послуг; створення привабливих робочих місць; виплата легальної заробітної плати; здійснення інвестицій у розвиток людського потенціалу; дотримання законодавства: податкового, трудового, екологічного та іншого; ефективне ведення бізнесу; врахування соціальних сподівань та загальноприйнятих норм ведення бізнесу; підтримання ідеї формування громадянського суспільства через фінансову підтримку відповідних програм [3; 7].

Корпоративна соціальна відповідальність – це те, як суб'єкт господарювання управляє своїми бізнес-процесами, здійснюючи позитивний внесок у соціум. Тобто відповідно до такого підходу кожне підприємство несе економічну, екологічну та соціальну відповідальність перед суспільством, тим самим забезпечуючи свою життєздатність та конкурентоспроможність.

В Україні лише в останні роки почали приділяти увагу даному питанню та робити перші кроки на шляху формування власного бачення корпоративної соціальної відповідальності підприємств враховуючи особливості економічного, політичного, культурного та соціального розвитку нашої держави, тому вважаємо за необхідне включення цього поняття як складової механізму економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери.

Отже, результати проведеного дослідження доводять, що механізм економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки України повинен містити як загальновідомі складові, так і складові у вигляді ОВНС корпоративна соціальна відповідальність, що забезпечить реалізацію раціонального природокористування в аграрній сфері, його екологізацію та виконання основних принципів сталого розвитку в аграрній сфері.

Висновки з даного дослідження. В процесі дослідження обґрунтовано сутність сталого розвитку підприємств аграрної сфери як їх спроможність за рахунок мобілізації своїх внутрішніх резервів створити таку раціональну структуру виробництва, яка б при прояві випадкових зовнішніх впливів сприяла пом'якшенню несприятливих наслідків і одержанню мінімальних відхилень від сформованої тенденції розвитку.

Встановлено взаємозв'язок між сталим розвитком аграрної сфери і конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств. Остання є основним важелем сталого розвитку, реальним засобом підвищення екологічної стійкості навколишнього середовища. Вона передбачає створення системи стандартів якості продуктів харчування. Підприємства, що випускають неконкурентоспроможну продукцію, використовують застарілі технологічні процеси не матимуть успіху в довготривалій перспективі.

Визначено основні критерії сталого розвитку: зростання обсягів виробництва безпечних продуктів харчування; забезпечення економічної ефективності виробництва; підвищення рівня і якості життя селян, стабілізація демографічних та міграційних процесів.

Сталий розвиток аграрного сектора економіки базується на економічному, екологічному і соціальному розвитку і забезпечується відповідними механізмами. Основними складовими механізмів економічного розвитку є: дотримання економічних законів розвитку; збалансований розвиток виробничого потенціалу; оптимізація виробничих і розподільних відносин. Механізми екологічного розвитку включають: дотримання природних законів розвитку; використання ресурсозберігаючих технологій; забезпечення безвідходного виробництва. Механізми соціального розвитку вирішують питання: всебічного розвитку людського капіталу; повної зайнятості і солідарної відповідальності; високого рівня добробуту і якості життя.

Обґрунтовано нововведення в структурі забезпечувальних механізмів - «Корпоративна соціальна відповідальність», у відповідності з яким кожне підприємство несе економічну, екологічну та соціальну відповідальність перед суспільством, тим самим забезпечуючи свою життєздатність та конкурентоспроможність.

Література

1. Біла С.О. Інституційне забезпечення соціально-економічного розвитку проблемних територій (світовий досвід) / С.О. Біла // Стратегічні пріоритети. – №3(12). – 2009. – С. 172–183.
2. Буркинський Б.В. Экономико-экологические основы регионального природопользования и развития / Б.В. Буркинський, В.Н. Степанов, С.К. Харичков, ИПРЭИ НАН Украины. – Одеса : Фенікс, 2005. – 575 с.

3. Иванов В.А. Методологические основы устойчивого развития аграрного сектора / В.А. Иванов, А.С. Пономарева // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. – 2011. – Вып. 4(16) – С. 109–121.

4. Итоговый документ Конференции ООН по устойчивому развитию «Рио+20» «Будущее, которого мы хотим» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : URL : www.uncsd2012.org/thefuturewewant.html.

5. Мікула Н.А. Факторні впливи на сталий розвиток сільських територій прикордонних регіонів / Н.А. Мікула, С.І. Шахраюк-Онофрей // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. – 2013. – Вип. 1. – С. 237–246.

6. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР): пер. с англ. – М. : Прогресс, 1989. – 376 с.

7. Попова О.Л. Сталий розвиток агросфери України: політика і механізми / О.Л. Попова // НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. – К., 2009. – 352 с.

8. Шубравська О.В. Чинники та індикатори сталого розвитку агросфери / О.В. Шубравська // Економіка АПК. – 2005. – № 12. – С. 15–20.

References

1. Bila, S.O. (2009), "Institutional provision of social and economic development of problem areas (world experience)", *Stratehichni priorytety*, no. 3(12), pp. 172–183.

2. Burkinskiy, B.V., Stepanov, V.N., Kharichkov, S.K. (2005), *Ekonomiko-ekologicheskkiye osnovy regional'nogo prirodopol'zovaniya i razvitiya* [Economic and ecological bases of regional nature management and development], Fenіks, Odesa, Ukraine, 575 p.

3. Ivanov, V.A. and Ponomareva A.S. (2011), "Methodological bases of sustainable development of the agrarian sector", *Ekonomicheskkiye i sotsialnyye peremeny: fakty, tendentsii, prognoz*, issue. 4(16), pp. 109–121.

4. The outcome document of the UN Conference on Sustainable Development "Rio + 20" "The future we want", available at:www.uncsd2012.org/thefuturewewant.html.

5. Mikula, N.A. and Shakhraiuk-Onofrei, S.I. (2013), "Factors influences on the sustainable development of rural territories of the border regions", *Naukovyi visnyk Bukovynskoho derzhavnoho finansovo-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, issue. 1, pp. 237–246.

6. *Nashe obshcheye budushcheye: Doklad Mezhdunarodnoy komissii po okruzhayushchey srede i razvitiyu* (MKOSR) [Our Common Future: Report of International Commission for Environment and Development (ICED)], (1989), Progress, Moscow, Russia, 376 p.

7. Popova, O.L. (2009), *Stalyi rozvytok ahrosfery Ukrainy: polityka i mekhanizmy* [Sustainable development of the agrosphere of Ukraine: policy and mechanisms], NAN Ukrainy; In-t ekon. ta prohnouz. NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine. 352 p.

8. Shubravska, O.V. (2005), "Factors and indicators of sustainable development of agrosphere", *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 15–20.

УДК 656.2.07: 005.6

Гришко О.А.,
аспірант*

Харківський національний університет будівництва та архітектури

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ «УКРЗАЛІЗНИЦІ»

Hryshko O.A.,
graduate student

Kharkov National University of Construction and Architecture

ANALYSIS OF THE PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION THE QUALITY MANAGEMENT SYSTEMS AT THE INDUSTRIAL ENTERPRISES OF "UKRAINIAN RAILWAY"

Постановка проблеми. Відповідно до Національної політики України в галузі якості та Державної цільової програми реформування залізничного транспорту на 2010-2019 роки [1; 2], перед «Укрзалізницею» постають завдання щодо структурних перетворень, створення умов для широкомасштабного впровадження на підприємствах та в організаціях високоефективних систем якості, що відповідають міжнародним вимогам світового рівня, і на цій підставі - розвитку та якісного поліпшення обслуговування населення.

* Науковий керівник: Іванілов О.С. – д.е.н., професор